

UKRAINIAN YOUTH ASS'N OF CANADA

Camp "WESELKA"

4-th Lane, R.R. 2, Acton, Ontario

Tel. 853-2659

СВІТЛИЙ
ПАМ'ЯТІ
ГЕТЬМАНА
ІВАНА
МАЗЕПИ

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

НЕСКІНЧЕНИЙ БІЙ

Поєма

Р. Б. 1959

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЧУЖИНІ

У 250 річницю смерти великого гетьмана України, Івана Мазепи, Подвижника ідеї державної самобутности нації, мецената культури, науки й мистецтва —

ЙОГО СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ

*Крайова Управа Спільки Української Молоді
в Канаді*

Мистецьке оформлення М. Левинський
Видання Крайової Управи СУМ в Канаді
All Rights Reserved

Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України
Торонто – Канада

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА

Портрет роботи мистця В. Масютіна

ІНТРОДУКЦІЯ

*...“Ось, Ваша Величносте, велика подія, за якою
прийдуть ще більші”... —*

З листа французького амбасадора в Туреччині, маркіза
де Ферріоль, до Людовика XIV, у липні 1709 року.

БАГАТО на світі є гарних країн,
І мов, і народів... Та нині
Одній ми складаєм найнижчий поклін
За те, що не хоче згинати колін, —
Нескореній Україні!

Далеко на Сході — руїна страшна,
І наша Вітчизна — в пожежі;
Та гордо над морем звелася вона,
Неначе нездолана вежа!

Вона за бійцем посилає бійця
В огонь почорнілого степу.
Вдивіться ж у риси ясного лиця
Її полководця, мистця і бійця —
Нескореного Мазепи!

Багато на світі є гарних країн,
І мов, і народів... Та нині
Одній ми складаєм найнижчий поклін
За те, що не хоче згинати колін, —
Прекрасній своїй Батьківщині —
Нескореній Україні!

Н ЕМОВ павук, снує московський цар
Підступний плян хамелеона:

То йде походом на татар,
То ген під Крим він шле драгонів,
То ген, на Північ, кинувши полки,
Він вимага підмоги з України...
І гинули усюди козаки —
Краса і цвіт моєї Батьківщини.

І в Україні гетьмана зоря
Що далі нижче падає. — Що ж буде?
Зміняв він нас на золото царя,
Чи щось задумав?... — гомоніли люди.
— Невже продав наш вільний Рідний Край?
— Куди жене полки із України?..
— Карай нас, Боже, та карай
В ім'я добра для Батьківщини! —

А над Невою, в місті, де лягли
Тіла козацькі муром у багнюку,
Де двоголові щіряться орли, —
Великий Зрадник потирає руки;
І шле Петро Мазепі щедрий дар:
Сто соболів та царські позолоти,
І золото (відняте у татар),
Як знак довір'я, шани і турботи.

Стискається імперії обруч,
Московський кнут усе гостріше свище;
На чорнім тлі важких північних туч —
Моя Вітчизна наче пожарище.
Вся Україна глухо гомонить,
На Запоріжжя люд втікає степом...

А що ж наш гетьман?
Гетьман наш мовчить.
За всіх мовчить старий Іван Мазепа.

А ХТО ЦЕ, хто це уночі,
Коли кричать сумні сичі,
Мчить на коні в полях безкраїх?
І хоч в дорозі занеміг,
Чом не шукає він доріг,
А бездоріжжя вибирає?

З Батурина помчав гінець,
Ярами, степом навпростець,
Як наказав Ясновельможний.
Здається, ще лиш мить малу —
І обернувся б у стрілу
Той таємничий подорожній!

Лиш місяць бачить із висот
Як гетьман, сповнений турбот,
Вночі в Батурині — в столиці,
Із Орликом чоло схиля
І в дальню путь благословля
Свого гінця — крилату птицю!

АЗУСТРІЧ докають полки,
Залізні твердо ставлять стопи,
Аж чути крок їх гомінкий
В найдальших закутках Європи.

Шумлять знамена бойові —
Блакитний хрест на злотім полі, —
Вони в диму, вони в крові —
Але священна кров для волі!

Хоробра армія іде,
Гуде із Швеції потопом:
Це ж сам король її веде
На славу вічної Європи!

Він вістря гострого меча
Вже скерував на ту країну.
Що смертним стиском обруча
Стискає й нашу Україну;

Що грозить Швеції з Двини,
Що й Польщу охопив завзяту,
Що пнеться в гуркоті війни
Тюрму - імперію скувати!

І так на тлі кривавих хмар
Зійшлись на бойовому полі
Два велетні: король і цар, —
Зіткнулись воля і неволя!

...Невтомно мчить наш гінець,
Туди, на Північ післанець:
Комусь із двох у цій війні
Моя Вітчизна скаже: "Ії!"

БАТУРИНІ, у палаці високім
Зібралася висока старшина,
І сивий гетьман — юне жмурить око,
І так до всіх промову зачина:

— Після Богдана наша Україна
Нікому вже не схилить корогви.
Хто ж це сказав, що хилимо коліна
Під знамено голодної Москви?
Не заважайте гетьману своєму,
Я свій народ на зраду не веду!...
Панове! На порозі Вифлеєму
Ми нині вже!... —

Як складно, доладу
Він говорив! Як юні очі сяли,
Який був певний владний жест руки!
Коли б ви знали, про гінця хоч знали,
Полковники, селяни, козаки!...

— Веди нас, гетьмане! Та не Москві на влови! —
На ті слова всі обізвались вмиць.
— Заждіть ще рік, — останнє впало слово
І гетьман зором, сповненим любови,
Провів гостей...
Батурин ніби спить...

ВЕРШНИКИ линуць
Копита цокочуть...

Не спить Україна
І спати не хоче.

Яке бездоріжжя!
Яке роздоріжжя!...
На гетьмана з гнівом
Встає Запоріжжя!

Дзенькочуть - брязкочуть
Московські кайдани... —
На гетьмана в гніві
Селяни й міщани!

Козацькі дружини
В чужу сторононьку
Ідуть з України
Кудись в Московщину!...

Ідуть не за брата.
Ідуть воювати —
За лютого ката
Голівку складати!

Не знає Вкраїна,
Що цар на кордоні
Тримає готові
Осідлані коні...

Що мусить наш гетьман
Високою грою
Тримати подалі
Московську зброю!

Що сили збирає,
Не кажучи й слова,
Для Рідного Краю —
Своєї любови!

Що в Орлика в скрині,
Святий, як ікона,
Є плян не від нині,
Як нищить драгонів,

Як вдарити разом
Із Карлом в союзі... —
Стокгольм і Батурин —
Це друзі! Це друзі!

Вони посилали
Гінців не сьогодні...
І долю поклали
У руки Господні,

І важиться доля
Отам, серед поля,
Де шведські гармати
И московська сваволя!

Де, вічно живі,
В лаврах чести і слави,
Здіймаються дві
Європейські держави —

Дві горді країни
Випростують крила:
Моя Україна
І Швеція мила!

А РАПТОМ — що це? Чий наказ?
Ще ж не прийшов жаданий час!

Чом Карло повернув полки
До берегів Десни - ріки,
Коли вже ціливсь наяву
У перелякану Москву?!

"Королю, друже! Ще ж не час,
Іще ж я не покликав вас!..." —

Та сталося!

Король-юнак
Подав полкам рішучий знак,
І в Україну перейшли
Його війська. Ще ж не були
Готові тут!

І вже в огні
Петро з'явився на коні
Під Києвом! Кляне весь світ,
Збагнув, що даром стільки літ
Хотів він гетьмана купити!...

Як Україні не плати,
Як не пали — та не спалити,
Не надломити, не зломити,
Її, її — не досягти!

ТУ НІЧ Батурин запалав...
Востаннє гетьман тут бував
З почотом, в золоті і славі;
У цій столиці, де кував
Селянський край — в міцну Державу!
О, Боже! Все в Твоїх руках!...
І на міцних степовиках
Помчали гетьман з старшиною
Вперед, до Карла, що зорів
На тлі Чернігівських борів
Зорею Півночі ясною.

Так стрілись два володарі,
Під звук фанфар — на злу пригоду, —
Занадто рано, назорі,
Не дочекавшись сонця сходу:
Не встиг наш гетьман об'явить
Свій давній плян всьому народу.

Лиш Запоріжжя, що жило
Свободи духом незборимим,
Вже степ копитом пропекло,
Уже війни покрилось димом:
Вже дев'ять тисяч козаків
Стоять при гетьмані, готові
Із шведом-братом розділить
І поле слави, й поле крові.

Та сотню тисяч шлють-женуть
Петро і Меньшіков із гиком,
І Карла й гетьмана клянуть,
І все, що може розітнуть
Обруч імперії навіки!

І стихнув, причаївся світ:
Щось станеться на сотню літ!

Із Маніфесту Карла XII, виданого до українського народу, у Ромнах, у листопаді 1708 року:

...“З Божою допомогою хочемо боронити український народ і хоронити його аж до хвилини, коли, скинувши із себе московське ярмо, поверне він свої давні права і вольності”...

Із листівки Петра I, виданої на Харківщині 1709 року:

...“Підлий зрадник Мазепа хоче відділити Україну від Росії, щоб зробити з неї незалежне князівство та ще й долучити до нього Волинь”...

**

*

НЕ ДЛЯ БАГАТСТВА, не для слави,
Не для пустої похвали
Могутнє вогнище Полтави,
Король і гетьман розвели!

Не для пригоди, не для втіхи,
Не від бездумної руки
Палили власні милі стріхи
Обранці долі — козаки!

І від Стокгольму до Полтави
Знамена шведські бойові
Лишали довгий слід кривавий,
Шуміли, Боже, не для слави, —
Для смерти чадної Москви!

Та бій почавсь зарано...

Куля

Вп'ялася в ногу короля...

Впав Адлерфельд...

Уже хитнулась

Морською хвилею земля!...

— Де Піппер?

— Стакельберг?

— Де, друзі,

Козацький сотник?... —

Не питай!

Вже хилиться наш Край у тузі,

Вогнем пропечений наш рай!

Ще йдуть в атаку...

Б'ють гармати...

— Угору, браття, корогви!... —

— Король убитий? — Божа Мати!...

Козак підбіг: — Живий! Живий!... —

В розпучі гетьман, та спокійно

Військам накази віддає...

Були ж і є, і будуть війни,

В яких і смерть, здається, є

Безсмертя знаком!... В ту хвилину

Збагнув Мазепа: в цім бою

Встає прийдешня Україна,

Державна, дужа і єдина —

За долю бореться своєю!

Що значить бій в житті народу? — хмара,

Важка, але коротка мить:

Де ділись обри? Де хозари?

Де половці? Де... —

Бій гримить...

Почався відступ...

Зойки... Рани...

Всі сили кинула Москва...
Кричать міста... Дзвенять кайдани...
Палає степ... Горить трава...
І рештки армій далі, степом
Відходять у Турецький край;
І за усіх тоді Мазепа
Останнє шепотить:

— Прощай!

Прощай наш Рідний Краю! Знову
Ми прийдем, щоб спинить розбій —
Він лиш почавсь вінком терновим,
Нескінчений Полтавський бій!
Та бачу, бачу їх, крилатих,
Що вже ростуть з глибин землі —
Вони цей бій закінчуть святом
У спопелілому Кремлі!... —

Так. Що це — бій в житті народу?
Коротка, хоч болюча мить.
Та він і нині про свободу
Святою сурмою сурмить!

Король і гетьман силуетом
На Сході світу устають,
Щоб повести усю плянету
На бій — на справедливий суд!

І він закінчиться у славі,
У сяйві радісних знамен
Цей гордий бій біля Полтави —
Цей день народження Держави, —
День волі націй і племен!

1957 р.

2-00

1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

